

چگونگی رخداد انقلاب اسلامی

قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲

□ تلاش روحانیان و مردم به رهبری امام در برابر آثار منفي انقلاب سفید

□ رهبری حرکت های مخالف رژیم پهلوی به بخش مذهبی جامعه منتقل شد.

□ کشتار مردم در قیام فوق، چهره شاه را که تا آن زمان تقصیرها را به گردن نخست وزیران می انداخت، افشا نمود.

□ طرد همه نیروهای بیگانه از ایران مورد توجه قرار گرفت.

□ این قیام نقطه آغاز بازگشت به خویشتن در کشور شد.

۱- روند حوادث و رخدادها

الف: مصوبه انجمن های ایالتی و ولایتی

□ با کودتای ۲۸ مرداد، راه برای ظهور استبداد در مخرب ترین و مخوف ترین شکلی که ایران تجربه کرده است، باز شد.

□ در ۱۹۶۱ (۱۳۳۹)، جان فیتز جرالد کندي، کاندیدای حزب دمکرات به ریاست جمهوری آمریکا رسید. او اهداف خود را پیشبرد حقوق مدنی و برنامه های اصلاحات اجتماعی معرفی کرد.

□ با رحلت آیت الله بروجردی در فروردین ۱۳۴۰، مرجعیت مطلق در جهان شیعه از میان رفت.

□ در اردیبهشت ۱۳۴۰، علی امینی به نخست وزیری منصوب شد. شعار اصلاحات اداری و اقتصادی بویژه اصلاحات ارضی را با حمایت آمریکائی ها آغاز نمود.

□ شاه در سفری به آمریکا، به واشنگتن قول داد که اصلاحات مورد نظر آنان را خود راساً انجام دهد.

□ امینی در ۲۷ تیرماه ۱۳۴۱ استعفا داد و اسدالله علم به جای او نشست.

□ در ۱۶ مهر ۱۳۴۱، دولت علم لایحه انجمن های ایالتی و ولایتی را به تصویب رساند. واژه اسلام از شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندهگان حذف شده، انتخاب شوندهگان قرار بود بجای بجا آوردن مراسم تحلیف با قرآن، این کار را با «کتاب آسمانی» انجام دهند. به زنان نیز حق رای داده شده بود.

□ امام خمینی از علمای طراز اول قم دعوت نمود تا در منزل فرزند موسس حوزه علمیه قم گرد هم آیند تا در برابر اقدام دولت تصمیم گیری نمایند. ارسال تلگرام به شاه مبنی بر مخالفت مراجع با لایحه مزبور، آگاه نمودن علمای دیگر شهرها و جلسات مشورتی هفتگی میان مراجع از تصمیمات این جلسه بود.

□ در ۲۲ آبان ۱۳۴۱ اسدالله علم طی تلگرافی به سه نفر از مراجع -به جز امام- موافقت خود را با خواسته های آنان

اعلام کرد و در آذرماه همان سال رسماً این لایحه لغو شد.

□ دو هدف از طرح این لایحه و تصویب آن مد نظر بود:

۱- تضعیف روحانیت و تقویت عمال بیگانه: امام احساس می کرد که برداشتن شرط سوگند به قرآن برای اعضای انجمن ها، راه را برای مشارکت بهائیان در حیات سیاسی کشور فراهم می سازد.

۲- گسترش بی بند و باری در پوشش اعطای حق رای به زنان: مخالفت با مصوبه دولت در مورد انجمن های ایالتی و ولایتی، مخالفت با آزادی زنان نبود بلکه به گفته امام، "در این بیست و چند سالی که که از کشف حجاب می گذرد، چه چیزی عاید زن ها شده است؟"

ب: انقلاب سفید و پیامدهای آن

□ در ۶ دی ماه ۱۳۴۱، شاه اعلام کرد که قصد دارد اصول ششگانه ای را به فراندوم بگذارد. این اصول که بعداً به انقلاب سفید شهرت یافت عبارت بودند از

- الغای رژیم ارباب و رعیتی

- ملی کردن جنگل ها

- فروش سهام کارخانجات دولتی بعنوان پشتوانه اصلاحات ارضی

- سهم کردن کارگران در سود کارخانجات

- اصلاح قانون انتخابات

ایجاد سپاه دانش

□ در ۲ بهمن ۱۳۴۱، امام طي اعلامیه ای، فرماندم را تحریم کرده و آن را فرماندوم اجباري نامید.

□ شاه برای جلب نظر علمای قم در ۴ بهمن ۱۳۴۱ وارد قم شد، اما علما به استقبال او نرفتند و او پس از يك سخنرانی تند علیه روحانیت به تهران بازگشت.

□ در ۶ بهمن ۱۳۴۱ فرماندوم مربوط به اصول ششگانه برگزار و بنا بر اعلان دولت بیش از پنج میلیون نفر از جمعیت ایران به آن رای مثبت دادند.

□ اکثر مقامات خارجی و داخلی به شاه تبریک گفتند.

□ روحانیون به پیشنهاد امام در ماه رمضان همان سال که از ۸ بهمن شروع می گشت، از رفتن به مساجد به عنوان اعتراض خودداری کردند.

ج: اعلام عزای عمومی در فروردین ۱۳۴۲

□ در ۲۳ اسفند ۱۳۴۱، شاه در سخنانی در دزفول از مراجع و روحانیون به زشتی یاد کرده و نسبت به سرکوب آنان هشدار داد.

□ امام در مقابل، جشن های نوروز سال ۱۳۴۲ را تحریم نموده و آن را عزای عمومی اعلام کرد.

□ در ۲ فروردین ۱۳۴۲، در مجلس سوگواری به مناسبت شهادت امام صادق (ع) در مدرسه فیضیه، ماموران دولت وارد

مدرسه شده و با طلاب به زدو خورد پرداختند.

□ امام در مورد این حادثه سخنرانی‌ها و اطلاعیه‌های متعددی صادر نمودند.

د: قیام یازدهم خرداد ۱۳۴۲

□ ایام محرم آن سال که مصادف با ماه خرداد بود، موقعیت پرتنش را میان رژیم و مخالفان بوجود آورده بود.

□ از یکطرف ساواک از سخنرانان مذهبی تعهد گرفته بود که علیه شاه و اسرائیل سخنی نگفته و نگویند که اسلام در خطر است.

□ از طرف دیگر امام در نشستی با مراجع و علمای قم، پیشنهاد کردند که در روز عاشورا هر یک از آنان برای مردم سخنرانی کرده و در مورد جنایات رژیم پهلوی سخن گویند.

□ در ۱۳ خرداد ۴۲ (عاشورا) امام خود به مدرسه فیضیه رفتند و حمله ماموران شاه به مدرسه فیضیه در ۲ فروردین را به واقعه کربلا تشبیه نموده و ایجاد آن فاجعه را به تحریک اسرائیل خواندند. همچنین ایشان از ترس رژیم در مورد سخن گفتن در مورد اسرائیل اظهار شگفتی کردند.

□ در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، ماموران رژیم، امام را در منزل مسکونی خود در قم دستگیر نموده، به تهران منتقل کرده و سپس در یک سلول انفرادی زندانی و بعداً به یک پادگان نظامی منتقل نمودند.

□ بدنبال انتشار خبر بازداشت امام، اعتراضات گسترده ای در قم، ورامین، مشهد و شیراز برگزار شد. ماموران نظامی بر روی مردم آتش گشودند، در نتیجه تعدادی از مردم کشته و مجروح شدند. مهمترین برخورد با مردم ورامین صورت گرفت که با پوشیدن کفن در پشتیبانی از امام راهی تهران شده بودند.

□ دو روز بعد، اسدالله علم در مصاحبه ای عنوان نمود که امام و برخی دیگر از علما محاکمه و ممکن است اعدام شوند. شاه نیز طی یک سخنرانی، فعالیت های امام و مردم را به تحریک جمال عبدالناصر رئیس جمهور مصر دانست.

□ چندروز پس از دستگیری امام، برخی از مراجع و علما به پشتیبانی از امام به تهران آمدند.

□ پس از دو ماه بازداشت، در ۱۱ مرداد ۱۳۴۲، امام به منزلی در شمال تهران منتقل و تحت نظر قرار گرفتند.

□ شاه در ۱۷ اسفند ۱۳۴۲، اسدالله علم را برکنار ساخت و حسنعلی منصور به نخست وزیری رسید. او از اسلام تمجید نموده و بر مراحم و عطوفت خاص شاه به مقامات روحانی تاکید نمود.

□ در ۱۸ فروردین ۱۳۴۳، امام به قم بازگشتند.

□ همان روز روزنامه اطلاعات در مقاله ای از همگامی روحانیت با انقلاب شاه و مردم تمجید نمود. امام در ۲۱

فروردین طی سخنانی مطالب روزنامه اطلاعات را بشدت تکذیب نمودند.

ه: کاپیتولاسیون و تبعید امام خمینی

□ در مهرماه ۱۳۴۳، قانونی از مجلس گذشت که به نظامیان آمریکایی مامور در ایران و وابستگانشان مصونیت سیاسی اعطا می شد. بطوری که اگر آنان مرتکب جرمی در ایران می شدند، باید مطابق قوانین آمریکا محاکمه می شدند. این مورد به کاپیتولاسیون مشهور است.

□ در ۴ آبان ۱۳۴۳، که سالروز تولد شاه بود، امام طی يك سخنرانی، با ذکر آیه انا لله و انا الیه راجعون (استرجاع)، از فروخته شدن استقلال کشور به آمریکا توسط حکومت سخن گفته و دولت و مجلسیان را نوکران آمریکا نامیدند.

□ امام طی يك اعلامیه نیز تصویب لایحه کاپیتولاسیون را افشا و محکوم نمود و آن را سند بردگی ملت ایران نامیدند.

□ در ۱۳ آبان ۱۳۴۳، منزل امام در قم محاصره شده و ایشان دستگیر و به تهران منتقل شدند و همان روز با يك هواپیمای باری به همراه دو مامور امنیتی به ترکیه تبعید شدند.

□ مدتی بعد، فرزند امام، حاج آقا مصطفی نیز به همان تبعیدگاه فرستاده شد.

۱۱ ماه بعد، امام از ترکیه به عراق منتقل شدند و ۱۳ سال و ۵ ماه در آن کشور بسر بردند.

و: از فرجام کاپیتولاسیون تا آغاز بحران

با دریافت خبر تبعید امام، مردم دست به اعتصاب و تظاهرات زدند.

مراجع و علمای ایران با صدور تلگراف و اعلامیه، ضمن تقبیح تبعید امام، پشتیبانی خود را از اهداف ایشان اعلام داشتند.

در اول بهمن ۱۳۴۳، حسنعلی منصور، نخست وزیر توسط محمد بخارایی، یکی از اعضای هیئت متلفه اسلامی به اتهام تهیه و تصویب لایحه کاپیتولاسیون ترور و بقتل رسید. حکم ترور وی توسط آیت الله میلانی در مشهد تأیید شده بود.

در ۲۱ فروردین ۱۳۴۴، حمله مسلحانه به شاه در کاخ مرمر توسط رضا شمس آبادی، یکی از هواداران امام انجام شد، اما شاه جان سالم بدر برد.

در پس از تبعید امام، برخی از کسانی که امید به پیروزی نهضت داشتند و آن را نیافتند، در فکر راه های دیگری برای مبارزه با رژیم افتادند. گروه های مسلح اسلامی تشکیل شد. علاوه بر هیئت متلفه اسلامی به مسئولیت حبیب الله عسگر اولادی، حاج صادق امانی و مهدی عراقی، حزب ملل اسلامی نیز توسط حجت الاسلام محمد جواد حجتی کرمانی و سید کاظم موسوی بجنوردی تشکیل شد که در

۲۴ مهر ۱۳۴۴ توسط ساواک کشف و متلاشی گردید.

□ سازمان های دیگری نیز همچون سازمان مجاهدین خلق ایران توسط محمد حنیف نژاد، سعید محسن و علی اصغر بدیع زادگان در سال ۱۳۴۴ تشکیل گردید. همچنین جبهه آزادی بخش ملی ایران (جاما)، توسط حبیب الله پیمان و دکتر کاظم سامی تشکیل شد. سازمان چریکهای فدایی خلق نیز از تلفیق دو گروه چریکی مارکسیست برهبری بیژن جزنی و مسعود احمدزاده در ۱۳۴۹ تشکیل شد و در فروردین ۱۳۵۰ اعلام موجودیت نمودند.

□ امام در دوره ای که در عراق بودند، ابتدا تلاش برای تغییر دادن طرز تلقی سنتی حوزه علمیه نجف از اسلام داشتند و تلاش برای آشنا ساختن طلاب به ابعاد اجتماعی، سیاسی و حکومتی اسلام را در برنامه خود قرار دادند.

□ امام به مناسبت های دیگر از جمله جنگ اعراب و اسرائیل خرداد ماه ۱۳۴۶ (ژوئن ۱۹۶۷)، برگزاری جشن های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی مهر ماه ۱۳۵۰، جشن های پنجاهمین سال شاهنشاهی پهلوی ۱۳۵۵ و جشن هنر شیراز در سال ۱۳۵۶ اطلاعیه های متعددی صادر نمودند که در ایران در سطح گسترده ای نشر و توزیع شد.

□ امام در بهمن ۱۳۴۸، ۱۳ سخنرانی در مورد ولایت فقیه نمودند که این سخنان بازتاب وسیعی در آن روز داشت. این مجموعه، دکترین سیاسی امام برای تشکیل حکومت اسلامی را نشان می دهد.

ز: آغاز بحران ۵۶ تا پیروزی انقلاب اسلامی

□ از ۱۳۵۰ در حالیکه دولت بخاطر بالا رفتن قیمت نفت دارای درآمد و نهایتاً قدرت بیشتری شد، اما در عین حال از آزادی خبری نبوده و هرگونه فعالیت اجتماعی با شدت تمام سرکوب می شد.

□ دو حزب فرمایشی ایران نوین و مردم در سال ۱۳۵۰ در آخرین انتخابات مجلس قبل از انحلال شرکت کردند. در ۱۳۵۳، حزب رستاخیز تشکیل شده و هر دو حزب موصوف منحل شدند. امام خمینی این حزب را تحریم نمودند.

□ گروه های زیرزمینی، طی جنگ و گریزها بارها پاسگاه های پلیس را مورد حمله قرار داده و خود نیز کشته می شدند. حمله به پاسگاه سیاهکل (۱۳۴۹)، پاسگاه پلیس قلهک (۱۳۵۰)، کشته شدن سپهبد فرسیو دادستان ارتش (۱۳۵۰)، یک سرمایه دار بنام فاتح (۱۳۵۲)، فرمانده گارد دانشگاه صنعتی (۱۳۵۴)، کشته شدن تعدادی از آمریکایی ها از جمله سرهنگ لوئیس هاوکینز (۱۳۵۲)، دو سرهنگ نیروی هوایی (۱۳۵۴)، سه مستشار نظامی آمریکا (۱۳۵۵) از جمله فعالیت های گروه هایی بود که به مشی مسلحانه برای مبارزه با رژیم روی آورده بودند.

□ دفاعیات خسرو گلسرخی در بهمن ۱۳۵۲ در دادگاه و در پس از دستگیری وی به اتهام تلاش برای قتل فرح پهلوی، عکس

العمل شدیدی علیه رژیم در افکار عمومی داشت.

□ امام خمینی از تبعید عراق با نوشته ها، گفته ها و پیام ها مردم را به مقاومت هرچه بیشتر وامی داشت.

□ از سال ۱۹۷۳ (۱۳۵۲)، تهران مقر اداره مرکزی سیا در خاورمیانه گردید و از همان سال ریچارد هلمز رئیس پیشین سیا سفیر آمریکا در تهران گردید.

□ در ۱۳۵۵، دوره چهارساله جerald فورد رئیس جمهور آمریکا از حزب جمهوری خواه پایان یافت. در دوره رقابت انتخاباتی رقیبش از حزب دمکرات یعنی جیمی کارتر به موضوع حقوق بشر توجه ویژه نمود.

□ شاه در انتخابات آمریکا از کاندیدای جمهوری خواهان حمایت مالی نمود، اما کارتر در انتخابات آمریکا برنده شد.

□ در شهریور ۱۳۵۴، شاه در مراسم افتتاح مجلس از نمایندگان خواست تا فرهنگ ایرانی را از عوامل بیگانه ای که در این فرهنگ راه یافته نجات دهند. مجلس شورای ملی و سنا در یک اجلاس مشترک در پایان ۱۳۵۴ تصویب کردند که مبدأ تاریخ به آغاز سلطنت کوروش بنیانگذار شاهنشاهی هخامنشی انتقال یافته و آغاز سلطنت محمد رضا پهلوی را که مصادف با ۱۳۲۰ هجری شمسی بود، به سال ۲۵۰۰ شاهنشاهی تغییر دادند.

□ درباره زمان شروع بحرانی که سرانجام به انقلاب اسلامی منجر گردید توافقی

به چشم نمی خورد. اما مجموعه تحولاتی که در سال ۱۳۵۶ اتفاق افتاد عبارتند از

- در فروردین ۱۳۵۶، زندانیان سیاسی در زندان ها به اعتصاب غذا دست زدند.

- در خرداد ۱۳۵۶، دکتر علی شریعتی پس از تحمل سالها زندان در ایران، در لندن درگذشت.

- در خرداد، سه تن از رهبران جبهه ملی نامه سرگشاده ای خطاب به شاه انتشار دادند.

- جمشید آموزگار، نخست وزیر در شهریور ۱۳۵۶ قول داد که دولت به آزادی بیان و قلم ارج نهد.

- کانون نویسندگان ایران در مهر ۱۳۵۶ شب های شعری در انجمن ایران و آلمان به مدت ده شب ترتیب داد. این گروه سپس در آبان ۱۳۵۶ در دانشگاه صنعتی جلسات سخنرانی تشکیل داد.

- شاه در آبان به آمریکا رفت تا با رئیس جمهور جدید آمریکا ملاقات نماید. تظاهرات ایرانیان مقیم آمریکا در مخالفت با شاه و مداخله پلیس به نفع شاه تمام نشد.

- در آبان ۱۳۵۶، سید مصطفی خمینی فرزند امام بصورت مشکوکی در نجف درگذشت. مجالس ترحیم او در ایران، همراه با تجلیل گسترده از امام خمینی و همراهی با مبارزات او گردید.

- و بالاخره در ۱۷ دی ماه ۱۳۵۶، مقاله ای در روزنامه اطلاعات به امضای مستعار احمد رشیدی مطلق و تحت عنوان "ایران و استعمار سرخ و سیاه" منتشر شد. این مقاله به تمجید از اصلاحات ارضی و انقلاب شاه و ملت پرداخته و مخالفان انقلاب را حزب توده و مالکان بزرگ دانسته و نهایتاً با بکار بردن القاب زشت در مورد امام خمینی ایشان را بعنوان همکار خوانین مورد اهانت قرار داده بود.

□ اولین بازتاب انتشار این مقاله، در قم در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ شکل گرفت و مردم در حالیکه شعار علیه حکومت می دادند، نمایندگی روزنامه اطلاعات و حزب رستاخیز را به آتش کشیدند. ارتش به مردم حمله کرد و تعدادی از مدرسان حوزه علمیه که از شاگردان امام بودند به نقاط مختلف تبعید شدند.

□ در ۲۹ بهمن در تبریز در جریان بزرگداشت چهارم شهدای قم، مردم از مسجد بیرون ریختند و سینماها، مشروب فروشی ها و مقر حزب رستاخیز به آتش کشیده شد. ارتش به مردم حمله کرد و ده ها نفر شهید شدند.

□ در اربعین شهدای تبریز، در ۹ و ۱۰ فروردین ۱۳۵۷ در یزد مجدداً اعتراض به رژیم در سطح وسیع انجام گرفت.

□ در ۲۷ مرداد، شاه تظاهرات مردم را در نطق تلویزیونی خود محکوم کرد و از تمدن بزرگ خود (شاه) در برابر وحشت بزرگ دیگران (احتمالاً امام) سخن گفت.

□ در ۲۸ مرداد سینما رکس آبادان آتش گرفت و بین ۴۰۰ تا ۷۰۰ نفر در میان آتش کشته شدند. انگشت اتهام اولیه دولت به مخالفان نشانه رفت و سعی کرد که این اقدام را در راستای همان وحشت بزرگ که شاه سخن گفته بود، توجیه نماید. اما بررسی های بعدی نشان داد که درب های خروجی سینما از قبل قفل بودند، نبودن آب در شیرهای آتش نشانی و توضیحات کارشناسان در مورد کیفیت مواد آتش زا مردم را متقاعد نمود که این کار توسط ساواک طراحی و اجرا شده است.

□ پس از فاجعه سینما رکس دولت آموزگار سقوط کرد.

□ در ۲۱ رمضان (۲ شهریور ۱۳۵۷) مردم برخی از شهرها به تظاهرات علیه حکومت پرداختند.

□ پس از نماز عید فطر در ۱۳ شهریور، با سازماندهی روحانیت مبارز تهران، یک راهپیمایی از تپه های قیطریه به سمت جنوب خیابان شریعتی برگزار گردید. در این راهپیمایی، نیروهای امنیتی و انتظامی غافلگیر شدند.

□ در ۱۶ شهریور روحانیت مبارز تهران مجدداً مردم را به راهپیمایی دعوت نمود. پس از اطلاع یافتن از تصمیم شاه مبنی بر استفاده از ارتش برای سرکوبی مردم، این جامعه طی اطلاعیه ای از مردم خواست که در تظاهرات شرکت نمایند. اما سیل عظیم مردم از گوشه های شهر براه افتاد و در میدان آزادی به هم پیوست. در قطعنامه پایانی این راهپیمایی که توسط آیت الله شهید بهشتی قرائت گردید

بر رهبري امام در نهضت مردم ايران تاكيد شد. علیرغم تکرار این موضوع که راه پیمایی دیگری در فرداي آن روز يعني جمعه ۱۷ شهریور نخواهد بود، اما در میان مردم این شعار تکرار می شد: فردا صبح، ۸ صبح، میدان شهدا

□ در ساعت ۶ بامداد ۱۷ شهریور، رژیم مقررات حکومت نظامی به مدت ۶ ماه در شهرهاي تهران، قم، تبریز، مشهد، اصفهان، شیراز، آبادان، اهواز، قزوین، کازرون، جهرم و کرج برقرار کرد. از ساعت ۸ صبح مردمی که برای شرکت در تظاهرات به میدان شهدا (ژاله) آمده بودند، به گلوله بسته شدند و تعدادی از مردم شهید شدند.

□ با دستگیری برخی از رهبران روحانی و پنهان شدن برخی دیگر از چهره های مذهبی و روحانی، تا چند هفته آثار یاس و ناامیدی از یک قیام مردمی در میان جامعه شکل گرفت. در این میان نظر برخی از چهره های سیاسی روی آوردن به تشکیل گروه های مسلح و مقابله با نظام بصورت مسلحانه بود. امام خمینی این تغییر روش را نپذیرفتند.

□ اعتصاب در صنعت نفت ایران -جایی که برای نظام پادشاهی بعثت تامین بودجه حیاتی بود- از ۱۹ شهریور و از پالایشگاه تهران آغاز شد. دو هفته بعد دامنه اعتصابات به جنوب و پالایشگاه آبادان رسید.

□ موج دوم اعتصاب از ۲۸ شهریور ۱۳۵۷، راه آهن، شبکه آب و برق، و بانک ملی را فرا گرفت. موج سوم در ۱۵

مهر با اعتصاب سراسری دانشگاهیان و فرهنگیان به اوج خود رسید.

□ در مهرماه و در طی مراسم چهارم شهدای جمعه سیاه، وابستگان رژیم به مسجد جامع کرمان یورش بردند و بخشی از مسجد را خراب نمودند.

□ در همین ماه دولت جدید عراق به رهبری صدام حسین از امام خمینی خواست که یا فعالیت های سیاسی خود را پایان داده و یا خاک آن کشور را ترک گوید. امام ابتدا به سمت کویت رفتند و پس از امتناع این کشور از پذیرفتن ایشان، بسوی پاریس پرواز نمودند. در پاریس، امکانات ارتباط با تهران و اتصال به رسانه ها بیشتر مهیا بود.

□ در ۱۳ آبان بخون کشیده شدن اجتماع دانشجویان و دانش آموزان توسط نیروهای سرکوبگر رژیم در دانشگاه تهران، باعث گردید تا ده ها تن شهید و مجروح گردند.

□ کارگزاران رژیم شاه بتدریج می خواستند که خدمت امام برسند. امام شرط ملاقات اینگونه افراد را اعلام استعفای علنی از سمت ها و مسئولیت های دولتی دانستند.

□ راه پیمایی های تاسوعا و عاشورا در زمانی که دولت نظامی بر سرکار بود، اتفاق افتاد که بزرگترین راه پیمایی ها در تاریخ ایران بود.

□ ۱۳ دی رابرت هویزر، ژنرال آمریکایی به نمایندگی از طرف دولت آمریکا به ایران آمد. طرح او بعداً مشخص

گردید: شاپور بختیار که بظاهر چهره ای ملی داشت، به نخست وزیری منصوب شد. شورای سلطنت تشکیل گردید و شاه در ۲۶ دی ماه بظاهر برای معالجه رهسپار خارج از کشور شد.

□ شورای انقلاب توسط امام خمینی شکل گرفت.

□ عده ای از روحانیون تهران و قم در مسجد دانشگاه تهران بعنوان اعتراض به دولت برای اجازه ندادن به باز شدن فرودگاه برای ورود حضرت امام تحصن نمودند.

□ در ۱۲ بهمن امام با استقبال بی نظیر مردم وارد کشور شدند.

□ در ۱۶ بهمن، امام حکم نخست وزیری مهندس مهدی بازرگان را صادر کردند.

□ ۱۹ بهمن، جمعی از همافران نیروی هوایی ارتش با امام بیعت نمودند.

□ در ۲۱ بهمن، امام به مردم دستور دادند که با نادیده گرفتن مقررات حکومت نظامی در خیابانها حضور داشته باشند.

□ ۲۲ بهمن، دولت بختیار فروپاشید.

۲- واکنش قدرت های بزرگ در قبال انقلاب اسلامی

□ استراتژی آمریکا در منطقه خاورمیانه در پس از جنگ جهانی دوم چند جنبه داشت:

-تحکیم سلطه آمریکا

-دسترسى به منابع نفتى خليج فارس

-جلوگيري از توسعه طلبى شوروى

-حمایت از امنیت اسرائیل

□ برای تحقق چنین اهدافی دو کشور در خلیج فارس، پایه های سیاست گذاری آمریکا را تشکیل می دادند: ایران و عربستان سعودی

□ در برابر تحولات ایران در سالهای ۱۳۵۶ و ۵۷، آمریکا در عین حال که می خواست از شاه حمایت کرده و راه را برای بروز هرگونه انقلابی بسته نگاه دارد، همزمان اطلاعات و تحلیل های مقامات واشنگتن در مورد ایران، نادرست و ناقص بود. دو دستگی مابین مقامات وزارت خارجه و شوراي امنیت ملي آمریکا نیز به بي برنامهگی آمریکا در برابر ایران می افزود.

□ شوروي ها تا سالها مبارزه عليه رژیم پهلوي را به زمینداران و فئودال ها نسبت می دادند، اما در پائیز ۱۳۵۷ به تدریج نشانه های کمتر شدن حمایت کرمیلین از شاه آشکار شد. آنان شاه را به خود کامگی و بلند پروازی متهم نمودند و حزب توده ایران را به تجدید سازمان فرا خواندند.

□ چین نیز تا آخرین لحظه از شاه حمایت کرد.

۳-ویژگی ها و اقدامات حکومت

الف: سرشت و اقدامات سیاسی حکومت

یهلوی

۱- پایه های اقتدار سلطنت پهلوي:

حکومت پهلوي در بعد داخلي بر پنج

ستون عمده قرار گرفته بود:

نیروهاي مسلح، ساواک، دربار، دیوان سالاري

و حزب رستاخيز

□ نیروهاي مسلح: حکومت ايران نمونه اي

از يك ديكتاتوري نظامي بود.

نیروهاي مسلح و واحدهاي امنيتي

عمده ترين نهاد حافظ نظام بودند.

ارتش بدليل نقش ويژه در کودتاي ۲۸

مرداد، وظايف عمده اي در زندگي

اقتصادي و اجتماعي ايران داشت. شاه

بر ارتش کنترل داشت. او با تشكيل

سازمان بازرسي شاهنشاهي، سرسپردگي

ارتش را همواره تعقيب مي نمود و

همچنين واحد اطلاعات نظامي به نام

رکن ۲ هرگونه تحرك در داخل ارتش را

سرکوب مي کرد. دادگاه هاي نظامي

نيز وظيفه محاکمات سياسي را به

عهده داشتند. ارتش همچنين در بخش

اقتصادي فعال بود. بخش مهمي از

بودجه دولت صرف ارتش مي گشت. مثلا

در سال ۱۳۵۳، ۳۲٪ کل بودجه به ارتش

تعلق داشت. بخشي از نيروي شاغل

کشور جذب نیروهاي مسلح مي گشتند.

برخي از صنايع مانند توليد وسائط

نقلیه، نساجي، مهمات و ديگر

تداركات ارتش توسط خود ارتش تاسيس

گردید. در کشاورزي، ايجاد مزارع

نمونه توسط ارتش صورت گرفت. ايجاد

هر پایگاه نظامي جديد بصورت مستقيم

در وضعيت اقتصادي منطقه تاثير مي

گذارد.

□ ساواک: سازمان اطلاعات و امنيت کشور

از اواخر ۱۳۳۵ کار خود را آغاز

نمود. رئیس ساواک عنوان معاون نخست وزیر را داشته و رئیس آن را شاه منصوب می نمود. در شکل گیری ساواک آمریکا و اسرائیل نقشی عمده داشتند. وظائف این سازمان جمع آوری و کسب اطلاعات لازم برای حفظ امنیت ملی، کشف جاسوسی و کسب اطلاعات در باره افرادی که قوانین مربوط به اقدامات ضد سلطنت، مخالفت مسلحانه، جنایات نظامی و حمله به شاه را نقض کرده باشند. به تدریج از سال ۴۲ تا ۵۷، نقش مستقیم بدنه ارتش در کنترل سیاسی جامعه کاهش یافته و بخش های مشخص همچون دژبانی، گارد شاهنشاهی، شهربانی، ژاندارمری، ساواک، رکن ۲ و دفتر ویژه نظامی مسئولیت گرفتند. از سال ۱۳۵۰، شهربانی، ژاندارمری و ساواک یک کمیته مشترک ضد خرابکاری تشکیل دادند. از آن پس بصورت دائمی در اذهان مردم ترس از دستگیری بخاطر مخالفت با شاه را القا می نمود. القای ترس مفرط به تنفر عمومی از ساواک انجامید. بخصوص آنکه به تدریج اعمال ساواک در شکنجه نمودن و کشتن مخالفان آشکار گردید. هر ۴ تن روسای ساواک از ابتدا تا انتهای کار این سازمان کشته شدند. یک نفر یعنی تیمور بختیار توسط نیروهای شاه (۱۳۴۰) و سه تن دیگر یعنی پاکروان، نصیری و مقدم توسط دادگاه های انقلابی در پس از پیروزی انقلاب اسلامی به اعدام محکوم شدند.

□ **دربار:** در برگیرنده فرزندان رضاشاه، همسران و فرزندان آنها، ملکه و مادرش می گردید. بخش اعظم درباریان در فعالیت های اقتصادی دست داشتند.

دارایی های دربار از ۴ راه بدست می آمد: اراضی کشاورزی که توسط صاحبان آنها مکانیزه شده بود. پول نفت که بخشی از آن به نهادهای مرتبط با دربار واریز می گردید. همچنین تجارت که با استفاده از وام های دولتی، درباریان سرمایه گذاری های گسترده ای در بخش خصوصی انجام می دادند. بنیاد پهلوی نیز سالانه ۴۰ میلیون دلار کمک مالی دریافت می کرد.

□ **دیوان سالاری:** دولت در دوره آخر زمامداری محمد رضا پهلوی بشدت فربه گردید. ظرف ۱۴ سال، دیوان سالاری دولتی از ۱۲ وزیر و ۱۵۰ هزار کارمند به ۱۹ وزیر و بیش از ۳۴۰ هزار کارمند رسید. شمار استان ها از ۱۰ به ۳۲ استان رسید.

□ **حزب رستاخیز:** ابتدا شاه به نظام دو حزبی که هر دو حزب به او وفادار باشند معتقد بود، اما در سال ۱۳۵۳ هر دو حزب ایران نوین و مردم را منحل نموده و حزب رستاخیز را بعنوان تنها حزب فراگیر اعلام نمود. این حزب به سرعت بدنبال پذیرش اعضا برای ایجاد یک سازمان گسترده برای جایگزینی دولت تک حزبی بجای دیکتاتوری نظامی بود.

۲- **روش های استفاده نادرست شاه از قدرت:** در زمان شاه تصمیمات مهم مانند انتصاب و برکناری نخست وزیر، وزراء، استانداران و فرماندهان نظامی بوسیله او گرفته می شد. در عین حال زمانی که او نیاز به تغییر داشت، گناه بی کفایتی و عدم مدیریت را به گردن نخست وزیر و

یا وزرا می انداخت و با زندانی نمودن آنها سعی در مبرا نمودن خود از رفتارهای نادرست داشت.

۳- استخدام و کنترل نخبگان: در زمان محمد رضا شاه، حدود ۴۰ خانواده ویژه که از نظر سیاسی و اقتصادی نیرومند بودند وجود داشت. روش های کنترل نخبگان شامل مجازات برای نخبگان خطاکار، تغییر متناوب افراد برای جلوگیری از بروز حمایت از آنان در جامعه، ایجاد تفرقه مابین آنها و عدم امنیت شغلی برای آنان بود.

۴- روابط خارجی: مهمترین ویژگی حکومت پهلوی وابستگی آن به بیگانگان بود.

○ رژیم شاه عمیقاً در جنبه های مختلف سیاسی، اقتصادی و نظامی به آمریکا و سایر کشورهای غربی پیوند خورده بود.

○ آمریکا در پس از جنگ جهانی دوم و تشدید جنگ سرد مابین آمریکا و شوروی، کمک های سیاسی، نظامی و اقتصادی خود را به سوی ایران روانه ساخت.

○ پیمان نظامی آمریکا و ایران در ۱۳۲۶ (۱۹۴۷) برای رشد کارآیی ارتش ایران، و ورود ایران به پیمان بغداد که یک پیمان نظامی مابین آمریکا، انگلستان، افغانستان، عراق و ترکیه بود از جمله فعالیت های همگرایانه ایران و آمریکا بود.

○ ایران با پاکستان، ترکیه، انگلستان و آمریکا در ۱۳۳۴ (۱۹۵۵)، سازمان پیمان مرکزی (سنتو) را بوجود آورد که برای دفاع

از سه کشور ترکیه، پاکستان و ترکیه در برابر اقدامات شوروی بود.

○ بر اساس دکترین نیکسون، ایران به ژاندارم منطقه تبدیل شد. بر اساس این دکترین بهره گیری از قدرت های منطقه ای برای حمایت از منافع آمریکا در برابر تهدید شوروی ایران را به مهمترین پایه سیاست های آمریکا در خلیج فارس تبدیل نمود.

○ تصویب و اجرای طرح مصونیت قضایی اتباع آمریکایی در ایران، ورود هزاران متخصص نظامی آمریکایی و سلطه آنها بر ارتش ایران، مداخله ارتش ایران در استان ظفار عمان، ارسال تجهیزات نظامی از سوی ایران به مراکش، اردن و زئیر، درگیری نظامی ایران در سومالی، تامین سوخت اسرائیل، همکاری با رژیم نژادپرست آفریقای جنوبی و... بخش هایی از همکاری ایران در جهت حفظ منافع آمریکا در جهان بود.

ب: سیاست ها و اقدامات فرهنگی

حکومت

□ با روی کار آمدن رضا شاه، مبارزه با مذهب و شعائر آن جزو اصول رسمی حکومتی شد. کشف حجاب و ممنوع کردن پوشیدن لباس بومی و ممانعت از برگزاری مراسم مذهبی از جمله این فعالیت ها بود.

□ اقدامات ضد مذهبی در دوره محمد رضا نیز در قابل فعالیت هایی نظیر تلاش حزب رستاخیز برای نشان دادن شاه همچون رهبر معنوی، تخییر مبداء تقویم تاریخ از هجرت رسول گرامی به پادشاهی ۲۵۰۰ ساله، گسترش مراکز فساد و جذب و تشویق فعالیت های

مبتذل مانند آنچه که در جشن هنر شیراز و در کیش انجام می پذیرفت.

ج: سیاست ها و اقدامات اقتصادی حکومت

□ ایران کشوری کم آب است که ۵۵٪ آن را سرزمین های خشک و غیر قابل استفاده، ۳۰٪ جنگل و مرتع و ۱۲٪ قابل زراعت تشکیل می دهد. در آن زمان تنها در ۶٪ اراضی ایران بطور دائم کشت می شد.

□ تا قبل از اصلاحات ارضی، بدلیل تسلط ارباب بر ۴ عامل از ۵ عامل زمین، آب، حیوان، بذر و نیروی کار، ۸۰٪ از محصول به ارباب تخصیص می یافت.

□ ایران تا سال های آغازین دهه ۱۳۴۰ در مواد غذایی خودکفا بود. تغییر شیوه زندگی قبائل کوچ نشین، بالا رفتن مصرف مواد غذایی در سایه افزایش بهای نفت و مهاجرت گسترده روستائیان به شهرها موجب وابستگی کشور به واردات شد.

□ اصلاحات ارضی نتوانست در بازدهی و ازدیاد تولید کشاورزی در ایران موثر افتد، هرچند که از لحاظ سیاسی توانست نفوذ مالکان عمده را کم نماید.

□ در بخش صنعت، علیرغم ازدیاد درآمدهای دولت بدلیل بالا رفتن قیمت نفت، توسعه صنعتی به معنای واقعی کلمه انجام نپذیرفت.

□ در دهه های ۴۰ و ۵۰ سرمایه گذاری های کلانی در بخش صنعت انجام پذیرفت.

نیمی از کل سرمایه گذاری های صنعتی در این سالها توسط دولت انجام پذیرفت. بقیه را نیز بانکها با تسهیلات ویژه، سرمایه در اختیار بخش خصوصی قرار می دادند. همچنین دولت به کالاهایی که از خارج وارد می شد، مالیات های سنگین می بست و تولیدات داخلی از معافیت های استفاده می نمودند. زیربنای اقتصادی همچون راه ها، بنادر، نیروگاه ها و پالایشگاه ها نیز توسط دولت ساخته می شد.

□ در همان حال شاه به اعلام سیاست های جاه طلبانه ای همچون مسکن ارزان، آموزش رایگان، ایجاد اشتغال و بهبتود وضع کارکنان می پرداخت که سطح توقع عمومی را بالا می برد.

□ آزاد کردن پولهای ناشی از گران شدن بهای نفت، بالا رفتن هزینه سرمایه گذاری به سبب کمبود امکانات بنادر و انبارها، افزایش بهای زمین و مسکن، استخدام بیگانگان بدلیل کمبود نیروی انسانی ماهر و افزایش پرشتاب دستمزدها جامعه را در تورمی شدید فروبرد و زمینه نارضایتی عمومی را فراهم ساخت.

۴- ویژگی ها و اقدامات مخالفان رژیم

الف: نیروهای فکری-سیاسی تا قبل از کودتای ۲۸ مرداد

□ حزب توده در دهه ۱۳۲۰ از اجتماع تشکل هایی مانند حزب سوسیال دمکرات، حزب کمونیست ایران و گروه ۵۳ نفر به رهبری محمدتقی ارانی پدید آمد. در

پی فعالیت های منافقانه این حزب در جریان نهضت ملی شدن نفت در ایران (طرفداری از شوروی و دادن امتیاز نفت شمال به این کشور) و دستگیری برخی از اعضا، پس از کودتای ۲۸ مرداد این حزب نقشی فعال در صحنه سیاسی ایران نداشت.

□ جبهه ملی، ائتلافی از احزاب و جریان های سیاسی مختلف از چپ تا راست و از مذهبی تا غیر مذهبی بود. اما هسته اصلی این جبهه بر تفکرات دکتر مصدق تاکید داشت و اکثراً طرفداران او تشکیلات حزب را در دست داشتند.

□ شکل های مذهبی در قبل از ۲۸ مرداد شامل مجمع مسلمانان مجاهد برهبری آیت الله کاشانی، فدائیان اسلام برهبری نواب صفوی و انجمن های اسلامی بودند.

ب: نیروهای فکری-سیاسی پس از ۲۸ مرداد

□ جبهه ملی در اوایل دهه ۱۳۴۰ محدوداً در صحنه سیاسی ایران حضور یافت و سپس ضعیف گشته تا در سال ۱۳۵۶ اعلام نمود که تشکیلات جبهه را سازماندهی خواهد نمود.

□ حزب توده نیز در پس از کودتا تا سال ۵۷ به دلایلی همچون رخنه کردن ساواک در تشکیلات آنها، بهبود روابط رژیم شاه با اتحاد شوروی و انشعابات متعدد از صحنه کنار رفت.

□ در پی عملکرد ناموفق حزب توده، گروهی از اعضای سازمان جوانان حزب توده از این حزب جدا شده و برهبری بیژن

جزئی گروه جدیدی را پایه گذاری نمودند که به ایدئولوژی مارکسیسم لنینیسم اعتقاد داشت. در ۱۹ بهمن ۱۳۴۹، این گروه به پاسگاه ژاندارمری سیاهکل حمله کرده، اما دو تن از آنان در درگیری با نیروهای نظامی کشته و ۷ تن دیگر اعدام گشتند. این گروه به همراه گروه مارکسیست دیگری در ۱۳۵۰، سازمان چریک های فدایی خلق را به وجود آوردند. آنان سپس تیمسار فرسیو رئیس دادرسی ارتش را کشتند.

□ برخی دیگر از جوانان که در سالهای پس از ۱۳۴۲ به این نتیجه رسیده بودند که شیوه مبارزات باید از روش سیاسی به نظامی تغییر یابد، سازمان مجاهدین خلق ایران را بنا نهادند. آنان در ابتدا تحت تاثیر نهضت آزادی و اندیشه های آیت الله طالقانی و مهندس بازرگان بودند، اما به تدریج اندیشه های آنان از مبانی اسلامی دور شده و به مارکسیسم نزدیک شد. ابتدا در اقتصاد، نظریات کمونیستی را مد نظر قرار دادند و سپس علم مبارزه را در میان افکار مارکسیستی یافتند. با کشته و اعدام شدن رهبران و کادر اولیه سازمان، به تدریج اسلام از سازمان رانده شد تا در ۱۳۵۴ و پس از شهید شدن محید شریف واقفی با انتشار بیانیه تغییر ایدئولوژیک، سازمان رسماً مارکسیسم را ایدئولوژی رسمی خود معرفی نمود.

□ هیئت های متلفه اسلامی، برآیند هیئت های متعدد مذهبی بود که امام خمینی را بعنوان رهبر نهضت در جریانات ۱۵ خرداد قبول داشتند. با

هدف سرنگونی سلطنت پهلوی و برقراری حکومت اسلامی، این تشکل فعالیت خود را آغاز نمود و منصور نخست وزیر شاه را در ۱۳۴۳ ترور کرد. سه رکن کمیته مرکزی، شورای روحانی و کمیته نظامی در این تشکل وجود داشت.

□ حزب ملل اسلامی در اوائل ۱۳۴۰ با تاکید بر اسلام و همبستگی ملل اسلامی پا به عرصه وجود گذاشت. این حزب بدنبال راه اندازی تشکیلات مخفی و جنگ مسلحانه بود. ساواک در ۱۳۴۴ همه اعضای آن را دستگیر کرد.

□ نهضت آزادی از مشارکت برخی از بازماندگان جبهه ملی در ۱۳۳۹ با نیروهای مذهبی و بخصوص همکاری مهندس مهدی بازرگان، دکتر یدالله سبحانی و آیت الله طالقانی بوجود آمد. حوزه نفوذ این جریان در میان تحصیل کردگان و دانشجویان بود. پس از بهمن ۱۳۴۱ و مخالفت نهضت آزادی با انقلاب سفید، رهبران این نهضت دستگیر و روانه زندان شدند.

□ روحانیت مبارز، نام مجموعه ای از روحانیون بود که وجه مشترک آنان طرفداری از امام در جریانات سال ۱۳۴۲ بود. این گروه با آنکه تشکلات منسجم در ابتدا نداشت، اما با بهره گیری از شبکه گسترده مساجد، تکیه ها و مراسم دینی ارتباط نزدیکی با مردم داشت. از ۱۳۵۵ با راه اندازی تشکیلات روحانیت مبارز تهران، فعالیت این گروه از روحانیون علیه رژیم شدیدتر و علنی تر شد. آنان جزو اولین کسانی بودند که اعلامیه هایی در انتقاد از رژیم و دعوت از

مردم به راه پیمایی با اسم و امضای خودشان منتشر نمودند. روحانیت مبارز تهران نقش اساسی در شکل گیری فضای انقلابی، بسیج مردم و پیروزی انقلاب اسلامی داشت.

□ دکتر علی شریعتی، در سالهای قبل از پیروزی انقلاب، یک موج فکری قوی در میان جوانان برآه انداخت. او اسلام را بعنوان یک ایدئولوژی مبارزه که توانایی ایجاد عدالت اجتماعی در جامعه دارد معرفی نمود. او بیشتر به اشاعه افکار اسلامی می پرداخت و خود به هیچ یک از گروه های مخالف رژیم در آن زمان تمایل نشان نداد. او با سخنرانی هایش در دانشگاه ها و حسینیه ارشاد و نوشته هایش سهم بزرگی در آشنا ساختن مردم با بخش های اجتماعی و سیاسی اسلام داشت. ساواک او را دستگیر و پس از دو سال با استفاده از نامی دیگر به لندن رفت و در ۱۳۵۶ دیده از جهان فروبست. از او ۲۰۰ کتاب، سخنرانی و مقاله بجا مانده است که خود وی در وصیتی کار تصحیح و وتنقیح آن را به محمد رضا حکیمی سپرد. اما در دوره انقلاب کتابهای او با تیراژ میلیونی بدون تصحیح مجدد چاپ و در ایران و دیگر کشورها منتشر گردید.

□ آیت الله مرتضی مطهری، طرح گسترده معارف اسلامی و نقد و رد اندیشه های مادی و التقاطی را مهمترین رسالت خود می دانست. او از اولین روحانیونی بود که از حوزه علمیه به دانشگاه آمد و از ۱۳۳۲ علاوه بر تدریس با مجامع اسلامی و روشنفکری از جمله انجمن های اسلامی دانشگاه ها در ارتباط

بود. در دهه ۵۰ که تفکرات مارکسیستی بعنوان تنها راه مبارزه با رژیم مطرح بود، او با نگارش کتاب و ایراد سخنرانی به اشکالات اندیشه مارکسیستی و اختلافات جدی اسلام با این اندیشه پرداخت و از همان زمان مورد انتقاد گروه های التقاطی قرار گرفت. در سالهای قبل از انقلاب او نقش اساسی در هماهنگی مابین گروه ها و شخصیت های مخالف رژیم و ارتباط با امام خمینی داشت. بالاخره در ۱۳۵۹ توسط افراد یکی از گروه های افراطی ترور گشته و شهید شد.

ج: زندگی و اندیشه سیاسی امام خمینی

□ امام روح الله موسوی خمینی در ۳۰ شهریور ۱۲۸۱ در خمین بدنیا آمد او در ۱۲۸۹ به حوزه علمیه اراک راه یافت و پس از آن بدلیل مهاجرت آیت الله شیخ عبدالکریم حائری به قم، به این شهر رفت. علاوه بر گذراندن دروس سطح، فلسفه، عرفان و ریاضیات را نیز آموخت. در دوره مرجعیت آیت الله العظمی بروجردی، امام به تدریس دروس اشتغال داشت و بعدها نیز تدریس را رها نمود.

□ امام در زندگی خود شاهد تحولات دوران مشروطیت، دیکتاتوری رضاخان، ورود نیروهای متفقین به ایران، نهضت ملی شدن صنعت نفت، کودتای ۲۸ مرداد و تسلط آمریکا به ایران در پس از آن بود.

□ از لحاظ سیاسی، امام در اولین کتاب خود بنام کشف اسرار که در پاسخ به کتابی بنام اسرار هزار ساله نوشتند، ضمن حمله شدید به رضاشاه، به طرح اجمالی ولایت فقیه پرداختند. عناصر اساسی اندیشه سیاسی امام، در کتاب ولایت فقیه که مجموعه ای از سخنرانی های ایشان در ۱۳۴۸ است، منعکس است. او معتقد است

-سلطنت بطور اساسی و بنیادی محکوم است.

-قوانین اسلام شامل همه دستورها و احکامی است که بشر برای سعادت و کمال خود نیاز دارد.

-اسلام به سبب مرام های انحرافی در خطر جدی است و علما وظیفه دارند که اسلام را از انحراف ها پاک سازند.

□ روش های مبارزاتی امام در جریان مبارزه علیه رژیم پهلوی عبارت بودند از:

-اعتقاد به حرکت و بسیج مردمی، ایشان به نقش کلیدی مردم در سرنگونی نظام شاهنشاهی اعتقاد داشتند و همواره بصورت مستقیم با آنان سخن می گفتند.

-برخورد قاطع و اعتماد به نفس کامل، امام در جریان انقلاب پیوسته وعده پیروزی می دادند.

-جذب نیروهای مسلح، امام باور داشت که بدنه ارتش به مردم مسلمان ایران تعلق دارند.

-عدم همگرایی با جریان های انحرافی، امام به گروه های وابسته به بیگانگان هرگز نزدیک نشد.

-شناخت و خنثی سازی توطئه ها، بعنوان مثال ایشان با شناخت برنامه رژیم برای سرکوب مردم از مردم ایران خواست که در بعدازظهر ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ در خیابان ها باقی بمانند.

۵- تغییر در روحیه عمومی و وقوع انقلاب

□ هرچند که در بین برخی از روحانیون و دانشگاهیان تا قبل از قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶، روحیه مبارزه با دستگاه حکومتی وجود داشت، اما از آن پس بود که مردم عادی به روحیه پرخاشگری و عدم هراس از دستگیر شدن و کشته شدن روی آوردند.

□ دلایل پیدایش، فراگیری، تداوم و شدت روحیه انقلابی از سال ۱۳۵۶ در میان مردم ایران عبارتست از

-نارضایتی از وضع موجود

-گسترش آرمان وضع مطلوب و بازگشت به خویش

-تکیه نهضت بر آرمان اسلامی و ایدئولوژی تشیع

-قاطعیت و اعتماد به نفس رهبری

-وجود رابطه مقلد و مرجعیت مابین مردم و رهبری انقلاب

- شرکت عمومی و همه ساله در مراسم مذهبی مانند عاشورا

- مراسم پیای بزرگداشت شهیدان مانند شب هفتم و چهارم

- تاثیر سیاست حقوق بشر کارتر در ایران

- روش های مبارزاتی انقلابیون مانند تکبیر گفتن بر پشت بام ها، موفقیت در جذب ارتش، ...

- عقب نشینی های پیای شاه و دولتمردان رژیم و برخورد انفعالی با نهضت

۶- چند نتیجه

□ انقلاب اسلامی ره آورد تجربه ۴ حرکت گذشته مردم ایران بود.

□ انقلاب زمانی بوجود می آید که در جامعه بین حکومت و نیروهای اجتماعی بطور محسوسی تقابل آشتی ناپذیری بوجود آید.

□ سرشت و اقدامات حکومت پهلوی، موثرترین عامل بروز دوگانگی بین حکومت و نیروهای اجتماعی بود.

□ آنچه باعث نارضایتی های انقلابی می گردد، تقابل بین محتوای ذهنی افراد با واقعیات بیرونی است. زمانی که شرایط به حد ناامیدی از بهبودی وضع می رسد، چنین نارضایتی پدید می آید.

□ در مورد ایران، ماهیت استبدادی حکومت، وابستگی به خارجیان، سیاست توسعه بدون برنامه و شتاب زده و اقدامات فرهنگی رژیم در مجموع موجبات نارضایتی عمومی را فراهم آورد.